

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “อุปาทาน — ความยึดมั่นถือมั่น”

คำว่า **อุปาทาน** เป็นคำภาษาบาลีโดยตรง อ่านตามภาษาบาลีว่า อุ - ปา - ทา - นะ มาจากคำว่า **อุป** (มัน) กับคำว่า **อาทาน** (การยึด, การถือ) รวมกันเป็น **อุปาทาน** แปลว่า ความยึดมั่น ถือมั่น

ตามข้อความจากปัญจสุทนี อรรถกถาวัชณินิกาย มูลปณณาสก สัมมาทิฏฐิสูตร ว่า การยึดมั่น ท่านเรียกว่า **อุปาทาน** เพราะศัพท์ว่า **อุป** ในคำว่า **อุปาทาน** นี้ มีเนื้อความว่า **มัน**, เป็นการแสดงถึงความเกิดขึ้นเป็นไปของกิเลส ที่ปรากฏเป็นความ ยึดมั่น ถือมั่น คือ ความติดข้อง ยินดีพอใจ ซึ่งได้แก่ โลกเจตสิก กับความเห็นผิด คือ ทิฏฐิเจตสิก ซึ่งจำแนกเป็นอุปาทาน ๔ ได้แก่ กามุปาทาน (ความยึดมั่นในกาม) ทิฏฐุ-ปาทาน (ความยึดมั่นในความเห็นผิด) สิล্পพทุปาทาน (ความยึดมั่นในข้อวัตรปฏิบัติที่ผิด) และ อัตตวาทุปาทาน (ความยึดมั่นว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล)

ธรรม เป็นสิ่งที่มีจริง ๆ ละเอียดลึกซึ่งอย่างยิ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดง เพื่อประโยชน์แก่ออกุศลแก่สัตว์โลก ให้มีความเข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง ซึ่งจะต้องมีความเพียร อดทน จริใจ ที่จะศึกษาเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูกจริง ๆ

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงทั้งหมดทั้งปวง เพื่อให้ผู้ฟังผู้ศึกษาได้เข้าใจตามความเป็นจริง ได้เห็นโทษของอกุศล และเห็นคุณของกุศลตามความเป็นจริง ถ้าไม่ได้ฟังไม่ได้ศึกษา พระธรรม ก็จะไม่สามารถรู้ได้ว่าตนเองมากไปด้วยสิ่งที่ไม่ดีเพียงใด ไม่สามารถจะเข้าใจสภาพธรรม ที่มีจริง ๆ ในขณะนี้ได้เลย แต่สำหรับผู้ที่ได้สะสมเหตุที่ดีมา เคยเห็นประโยชน์ของการได้เข้าใจ ความจริง จึงมีโอกาสดำฟังได้ศึกษาสะสมความเข้าใจถูกเห็นถูกจากการได้ฟังความจริง คือพระธรรม คำสอนที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ว่าจะได้อินได้ฟังคำใด ก็เข้าใจในคำนั้น ซึ่งแสดงถึงความเป็นจริง ของสภาพธรรมที่ใคร ๆ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นได้ แม้แต่ในเรื่องของอุปาทาน ซึ่งเป็นสภาพธรรมที่มีจริง ๆ แต่เป็นธรรมในทางฝ่ายอกุศล ซึ่งเมื่อยังไม่ได้ดับ ก็ยังมีเหตุปัจจัยที่จะ เกิดขึ้นทำกิจหน้าที่ ประโยชน์ก็อยู่ที่เข้าใจถูกเห็นถูกตามความเป็นจริง ว่าเป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุ ปัจจัย ไม่ใช่เรา ไม่มีเราแทรกอยู่ในสภาพธรรมเหล่านั้นได้เลย

อุปาทาน หมายความว่า **ความยึดมั่น ความถือมั่น ความยึดติดมั่น** ได้แก่ กามุปาทาน ๑ ทิฏฐุปาทาน ๑ สิล্পพทุปาทาน ๑ อัตตวาทุปาทาน ๑ ซึ่งในหมวดของอุปาทาน ความยึดมั่นนั้น จะมีลักษณะของอุปาทาน ๔ อย่าง คือ

๑. กามุปาทาน หมายความว่า ความยึดมั่นในกาม ได้แก่ ความยึดมั่นในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะ (สิ่งที่กระทบทางกาย) จึงชื่อว่า กามุปาทาน ซึ่งแต่ละคนก็อาจจะพอเห็นถึงความเหนียวแน่น ในความติดในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโผฏฐัพพะว่า ยากเหลือเกินที่จะละได้ เพราะฉะนั้น จึงเป็นอุปาทาน เพราะว่ายึดติดแน่นมาก และอย่างกว้างแล้ว ทรงแสดง กามุปาทาน หมายรวมถึงความติดข้องยินดีในภพด้วย ดังนั้นเฉพาะผู้ที่เป้นพระอรหันต์เท่านั้นที่จะดับกามุปาทาน ได้อย่างหมดสิ้น

๒. ทิฏฐุปาทาน หมายความว่า ความยึดมั่นในความเห็นผิด มีความเห็นผิดว่า บุญไม่มี บาปไม่มี การทำความดีไม่มีผล การกระทำชั่วไม่มีผล การบูชาบุคคลที่ควรบูชา ไม่มีผล เห็นว่า สัตว์ตายแล้วสูญบ้าง หรือเห็นว่าโลกเที่ยงบ้าง เป็นต้น ซึ่งไม่ตรงตามความเป็นจริง แม้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะทรงแสดงพระธรรม ประกาศความจริงโดยละเอียดโดยประการทั้งปวง แต่ผู้ที่มีความยึดมั่นในความเห็นอย่างนั้น ก็ไม่สามารถที่จะละความยึดมั่นอย่างนั้นได้ นี่คือนิฏฐุปาทาน

๓. สิลัพพตูปาทาน หมายความว่า การยึดถือข้อวัตรปฏิบัติที่ผิด เป็นความยึดมั่นอย่างยิ่ง อย่างเช่น ที่เมืองพาราณสี อินเดีย มีความเชื่อว่าการลงอาบน้ำในแม่น้ำคงคาวันละ ๓ ครั้ง จะทำให้หมดกิเลสได้ เมื่อมีความเห็นผิดก็มีข้อปฏิบัติทางกายที่ผิดๆ จนกลายเป็นความยึดมั่นกับข้อปฏิบัติที่ตนประพฤตินอกจากนั้นแล้วที่ละเอียดยิ่งไปกว่านั้น การจัดจ้องต้องการที่จะรู้สภาพธรรม เช่น นั่งสมาธิ เดินจงกรม ทำผิดๆ ในรูปแบบต่างๆ ตามกันไป ด้วยความสำคัญผิดที่จะเป็นเหตุให้หมดจดจากกิเลส ล้วนเป็นสิลัพพตูปาทาน คือการยึดถือข้อปฏิบัติที่ผิดว่าเป็นหนทางที่จะทำให้บรรลุวิมุตติหมดจดจากกิเลสได้ทั้งหมด

๔. อัตตวาตูปาทาน หมายความว่า การยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นอัตตา หรือเป็นตัวตน เพราะตามความเป็นจริง สภาพธรรม ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นแต่เพียงสิ่งที่มีจริง ๆ แต่ละหนึ่ง ที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน แต่เพราะมีความเห็นผิด จึงหลงยึดถือว่า มีตัวตน มีสัตว์ มีบุคคลจริง ๆ เพราะฉะนั้นอัตตวาตูปาทานก็ต่างจากข้อที่ ๒ คือนิฏฐุปาทานว่า เมื่อแยกอัตตวาตูปาทาน การยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตนออกแล้ว **ความเห็นผิดอื่นที่เหลือทั้งหมดเป็นทิฏฐุปาทาน** แต่เมื่อว่าโดยสภาพธรรมแล้ว ทั้งทิฏฐุปาทาน สิลัพพตูปาทานและอัตตวาตูปาทาน ก็คือ ทิฏฐิเจตสิก (คือความเห็นผิด) นั่นเอง

ทั้งหมดนี้เป็นเรื่องของแต่ละคนในชีวิตประจำวันจริงๆ ถ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ทรงแสดง ก็ไม่ทราบว่ามีมการยึดติดในอะไรบ้าง เพราะฉะนั้นผู้ที่ยังเป็นปุถุชน ยังไม่ใช่พระอริยบุคคล ก็ยังมีการยึดติดในทิฏฐิซึ่งเป็นความเห็นผิดประการต่างๆ บ้าง ในความเห็นผิดว่าเป็นตัวตนบ้าง ในข้อปฏิบัติที่ผิดบ้าง ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะบ้าง ซึ่งเป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย เป็นเครื่องเตือนให้รู้สึกตนเองว่า ยังมากไปด้วยกิเลสจริง ๆ

ดังนั้น พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ดีแล้วเท่านั้นที่จะเป็นที่พึ่งที่แท้จริง เกื้อกูลให้เข้าใจถูกเห็นถูกในสภาพธรรมตามความเป็นจริง ซึ่งจะเป็นไปเพื่อการขัดเกลาความติดข้อง ความเห็นผิด ความไม่รู้ ตลอดจนถึงกิเลสประการอื่นๆ จนกว่าจะถูกดับได้ในที่สุด ดังนั้น จึงสำคัญที่การตั้งต้นที่การฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม ฟังในสิ่งที่มีจริง ๆ บ่อย ๆ เหนือ ๆ ไม่ขาดการฟังพระธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวัน.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com , โทร. ๐๘๕-๖๒๑๗๑๐๖]